

לחם ורוח, שעשועים ומטבע

במבאמרו "במקום לחם - שעשועים", שנתפרסם לא מכבר ב"הארץ", מעביר הכותב תחת שבטו את כל המפגנים החמוניים, שנערכו בעבר וכן את המיתכונים עכשיו והעתידים להערך. ביהוד מחקומם בעל המאמר נגד "בניני האומה", כהם הוא רואה "גולת כותדת למגמה... הבאה, בעזרת השעשועים, להטיח את דעה העם מן העוגדה הפטרטת שאין הוא מעתכר את לחמו"... "מגמה אשר אחזה עתה גם בראש הממשלה."

והמסקנה היא ברורה ומוהלטת: "אין השעה נשרה לבנין היכלים (כמו בניני האומה) במחיר מיליונים".

אף-על-פי שאיני מסכים עם האיש לא במסקנתו ולא בעצם גישתו, ואף מאשימו בחוסר אובייקטיביות ושיפוט ללא משו-פנים, באינפורמציה לקויה ובשיבוש אלו עובדות וציטטות - אף-על-פי כן איני יכול שלא להכיר בעצם חיוניותה של השאלה: כלום משחקת השעה הזאת, שעת מצוק כלכלי, ליהוד המתשבה על ערכי רוח? משנות צרת-אופק ומלהמה על פת-לחם או היאבקות על הנפש והרוח? ואף אם פיתוח ערכי-רוח, הרי מה ההא דרכו: דרך של צמיחה טבעית וארוגנית, או דרך של מגמה מתוכנת ומלאכותית, ועל הכל, מה חלקם של "בניני האומה" ושל המפגנים הנערכים על ידם בתהליך זה?

ודאי שאין להכחיש, כי תקופתנו היא תקופת הדת-עולם שבגבורה, וכפי שנהוג בתקופות מעבר, הכל-בכל-מכל מסתבך ומסתכסך בפקעת של ענינים נוגדים. כלפי מה תאמר במישורין "הן"? כלפי מי תתריע בישרך "לאו"? חובה, איפוא, להקדים ולהחליט החלטות כלשהן, להבדיל בין עיקר לתפל, בין ערך של קבע לבין ערך בן-יומו.

לפיכך מקוה אני, שהמערבת תואיל להקצות לי מקום בעתון לשם מתן תשובה מפורטת על כל השאלות האלה. ודאי, יודע אני, שאין דעות הבריות שוות עז כדי כך, שיש ואף זיבור אחד יפרש כל איש לפי טעמו ודרישו. ברם כן נברא אנוש - ולא יגונה על כך - שלעולם לא יתיאש ממאמציו להבהיר לבעל-דבבו מה שבהיר לו לעצמו.

א. לחם ורוח

במאמרו חוזר העתונאי כמה פעמים על נימוקו העקרי: "בשעה שבירושלים מתגוררים רבבות נפש אדם בפחונים עלובים" אין לדאוג לערכי-רוח ולהקים ארמונות של תרבות ואמנות.

נימוק זה הוא ודאי משכנע מאד. מאוד גיטא - מחסרה הממשי של נשים, זקנים וטרף ממשיים, המתמרים לעיניכם וחלוקים בגופם. מאידך - מין סירה מפוארת, קונצרטיות, תערוכות, כועדים לשמחה. כלשהם חשבונות בספרים לא שזפתם עין. אוי לו לדמיון המהוכח עם ההושת המציאות, ומכל שיקרב לתינוק המתיכח לעינינו - כן תגדל מידת ההיענות והרחמים.

ומכאן השאלה: כלום מותר "על פני הרמה... ממנה אפשר לראות בנקל את הפוני הכהונים" להקים ארמון עם אולמות לקונצרטים, תערוכות וקונגרסים. כלום אין כדאי לדחות בנין זה לימים טובים יותר, ועמו יחד - גם את ביצוען של תכניות אחרות לקידום חיי הרוח.

הלב, זה הנענה ליסודי מצוקים, תשובתו היא אחת. ההכרה, זו החשה באחריות לעתיד האומה ולפיתוח ערכי רוחה - תשובתה היא אחרת.

אולם שאלה היא: כלום קיים כמציאות אותו ניגוד, המחייב את הבחירה האחת, בגוף או ברוח. כלום אין שנים אלה כדוכים באופן טבעי בחוק ההתפתחות. הלשם המטרה היחידה של הלחם הממשי, הלשם הדאגה לצריפים בשביל נשים וסוף, יש לדחות מטרת תרבות ולותר על אוצרות רוח שאין להם תמורה. כלום באמת אין מטרה אחת טובלת את דעותה. האין מסוב היפרטרופיה של "תכליתיות" בעצם הצגת השאלה בדרך של "זה או זה", שעה שמאבקנו הוא מאבק על שלמות היינו הלאומיים, על שווי זכויות לעניני הגוף ולעניני הרוח, על שמירת גופה הפיזי וגופה הרוחני של האומה.

מאלף הדבר, ששני יהודים כעלי שקור קומה, אשר כל ימי חייהם מימלו עבודה ממשית - דיזנגוף ורוטנברג - גינו בסיום דרכם את ההיפרטרופיה הזאת של "תכליתיות", האפטיה כל כך לגבי הישוב, וביחוד לגבי הנוער שלנו בעשרות השנים האחרונות.

בצואתו כתב רוטנברג לא על ענינים פרקטיים אלא על חנוך הנוער, ואת כל רכושו ציור "לחנוך הנוער ברוח אהדות ואהבה".

אף דיזנגוף בצואתו לא זכר אף מפעל מבין המפעלים, להם מסר מיטב כוחותיו, אלא "את בן זקוני, ילד שעשועי - מוזיאון תל-אביב". .. "יתכן - כתב דיזנגוף - שהיינו מוצלחים יותר לו היה בנו יותר שווי-משקל, לו היו הנוכחי והכשרתנו שלמים יותר. .. יתכן שאילו השקפנו על העולם בהשקפה אגרונית - היינו רואים את העולם יפה יותר ולא כפיין עמק הבכא". ..

האין שתי צורות אלה, של דיזנגוף ושל רוטנברג, מהפכות בנושא אחד, הנחוץ לנו פחות מפת-לחם, בחנוך נשמת האומה. כלום יכולים אנו להתפרק את כלינו הישנים וליצור גזע אנשי חדש - מבלי שנבין שאין אנו חסרים לא רק בגוף אלא גם ברוח?

אך בהושר את תגובת הקורא, אשר לא יסכים לכך שהמציאות העצומה תאפיל על עצם המעיה של שמירת האומה והתפתחותה - מעלה בעל-המאמר ב"הארץ" טעם חדש: אין ערכי-רוח נוצרים לפי פקודה מלאעלה, לפי העניית, אין מכוננים אותם בהסוה רפה אף לא בהקמת בנינים או בעריכת מפגנים. התרבות - מוכיח בעל המאמר - אינה יצירה מלאכותית ואין להניעה. התרבות - צמיחתה היא טבעית, מדור אל דור. "אטומט של אנשינו הוא שהמיד דוצים הם להתחיל את הבנין מן הגב ולא מן היסוד".

ברם העתונאי מתעלם מכך, שהומן - כגורם לפיתוח התרבות - מנוצל הוא בתקופות שונות לא בעצב אחד. ודאי, תקופות שקפות גהיי האומות הן תקופות של זרימה ואגירה אסיות לבח הרוחני. אך יש גם תקופות של געש ושל מרוץ מהפכני, ודוקא תקופות אלו הן היוצרות, המקדמות את האנושות. דיינו אם נזכור את הפרק ההיסטורי של חולדות ישראל - בתקופה שבין שאול לשלמה - עת התפתחה טועה ואגירת טוהות יצירה מכפנים נחלון עבודה ממש בכל החומי היצירה בהומי וברוח. תוך תקופה של פחות ממאת שנים אחת נוצרה משבטים אומה, ולזאת האומה והמדינה לפי חכנית נוצרו, ולא רק כאגוד טריטוריאלי אלא כיחידה רוחנית אחת.

מכאן שהשאלה היא לא בזה, אם אפשר וראוי לנהיג את התדירות, אלא
מה הדרכים והשיטות למען גיבוש עמל הדורות וכדי להעלות פי כמה פריבט
והשיגיהם של שנים וימים קצרים.

כיצד עושים זאת? ודאי שאין השאלה פשוטה עד כדי פתירתה במספר
פסקים. המדובר הוא בדרכים ובצורות חדשות. לא יעמוד לך דיון והצלח
במציאות, נוסחה מוכנה מראש על חוקים קיימים, מתוך הצצה בעתון מקצועי
פלונגי או במלון אנציקלופדי. חשוב אין כאן מקום לניחוחה בלבד של תופעה
התקופה. יש לעמוד שווה-קומה עמה, להתרומם עד כדי שתוף-על-יצירה עמה.
לא רק בהכרתך תבחין מה נכון ומה מזויף, בתחושתך, בכוסך שמיסתך ובדמיוןך
הגם שאין הדמיון נמנה עם היסודות, המובינים את "דיננות" המפעל, בגירסתו
של בעל המאמר "הארץ". אך שום רמה בעולם - בחיים, במדע, באמנות - לא
נכבשת בלי שיתופו של הדמיון.

בלעדי הדמיון לא היו אף מוחותיהם של קופרניק וניוטון ואינשטיין
מעניקים לנו הכרה-עולם, שנעשתה נכס לכל העולם הנאור. ביום, על כל טנים,
ברור דבר אחד: תרופת "ביצד" אינה קיימת, איש לא ילפדנו - אלא אם כן
נשנה אל העבר בחפזים אחרי הקבלה היסטורית מתאימה.

ב. קוליסאום או פרתנון

"קוליסאום ישראלי" בשם זה - בשמץ של לגלוג - מכתיר העתונאי את
הפרק על "כניני האומה". לאפיטט זה חוזר העתונאי כה הכופות במשך מאמרו,
עד שנדרזתי לייטול בידי ספר למוד מחאים על מנת לקבוע מצדי, מהם הקוים
המקבילים שבין תקופתנו לתקופת רומא, ומה הדמיון שבין כניני האומה לבין
הקוליסאום.

במהירות אני הופך בו והופך בספר.

הקוליסאום - אחד מכניני המור העולמי, הגדול שבאספיהאסדונים של רומא.
הבנין הוקם בעיקרו, לשם מחזות-דרכים משעשעים, כמלחמת הלורדים, שסוי חיות-
טרף, קרבות לדוגמה. פתיחתו ע"י טיטוס לאחר חורבן יהודה - צויינה בעניינת
מלחמת לורדים על זירתו, והם המבויים מבני העמים שנוצחו - יהודים, סרדים
ויונים - אשר נלחמו בחיות טרף ואיש באחיו. חגיגות אלה נמשכו מאה ימים,
ומחידן חיי מאות לודדים ותאשת אלפי חיות. הן קורא ומתרחק: מי יודע,
אילו חוסה אחת גלגל ההיסטוריה, או-אז אפשר ועל זירה זו, שתודעת בינאי
היטלר ופוסוליני, היו טוב בערכים ערכות הלודדים מבני "האומות השמלות".
אותה שעה סנך נבויך: על שום מה מתעקש העתונאי להדביק את האפיטט "קוליסאום"
על כניני האומה.

בין שאיני מוצא בתולדות הקוליסאום כל אבטיפוס לכניני האומה, הריני
מוסיף לעלעל את ספר הלפחד, הן עיון מענין לענין. הריני מתעכב בתולדות
אתונה. אם יש חזרה לתופעות היסטוריות, ואילו ניתן לנו לבדור לעצמנו
דוגמה, ברינת "כזה דאה וחדש" - כלום. לא שם האידיאל לישראל של ימינו,
שם באתונה זו, אשר נלחמה למען השלום, אשר איננה מלוא גאונה על מנת להגן
על חיי השלום של עמם לשם יצירת חרבות הרות. לא הקוליסאום אלא הפרתנון
טכאקופוליין של אתונה היא ראוי לשמש אבטיפוס ואח ל"כניני האומה".

הפרתנו בניהול בתקופת יצירתה של המדינה הדמונית, שעה שכל האומה
היתה אחוזה חרות-דרור לאחד שחדורה מאיום הפלישה הפרסית. הרעיון בדבר
הקמת המדינה - ברעיון על הקמת בניני האומה - בא בשעה רמה כחיי העם,
שעה שהמדינה הצעירה, חדרת האחריות לגודלה ולקיומה לא רק הפיזי אלא
גם הרוחני, חשה הכרח בריכוז חיי הרוח.

בי"ב שנים הוקם בנין הפרתנו. מבנין אבן שהותאם לצרכי הצגות דרמה
(לפני כן נערכו הצגות על במות-עץ שהותקנו במיוחד לכל הצגה) הוא נפתח
ונעשה מדבר דתי ורוחני לכל המדינה, מבלור לחיי רוחה של האנושות. אפיני
הדבר שגלאכת בנין האקרופולין לא נפסקה אף בימי מלחמת הפיליפונים,
ונשתתתה רק לאחר המלחמה הלאמיית, שעה שאחונה הוכרחה לקלוט אל בין
הומותיה את איל המצב המוקדוני ולהיות תחת מרות נציגי מוקדון. אולם כל
עוד זימה המדינה רבנית - בשנות התעוררות כבשנות ירידה - הוסיפה לבנות,
לחזק ולפתח את מרכז הרוחני וחדוני הוח.

ההיסטוריון מציין, שכדי להקים בנין-ענק כזה שאיש פנטיליני הצחור
משלב ובתקופה כה קצרה (י"ב שנים בלבד), הכרח היה לא רק בכשרון אלא גם
בהתעוררות עצומה, הכרח היה באהבה רבה. הפרתנו היה, לאמתו של דבר, מעשה
של עמל קבוצי ושל יצירה קבוצית, מה שהלם את הדמוקרטיה החוגגת בדורו של
פריקלס.

מתוך בולמוס של תכליתיות צרה מזלזל העתונאי במושגים בטולי-טמעות
כהתעוררות וכמסירות. אין הוא יודע אלא קנה-מידה אחד להגדרת השיבותו של
מפעל כלשהו: מה המזומנים שברשותו.

נקודה זו רב משקלה להערכתו של בניני האומה ביון ש"הקוליסאום
הישראלן בניגוד לקוליסאום שעל גדות הטיבה לא ייבנה בידי עבדים אשר
קיסרות עשירה ושבעה הביאה משדה הקטל".

מתוך לגלוג מספר העתונאי, כי "מנהל המפעל זה עוד טען שאין למדוד
רצינותו של מפעל לפי הכסף בלבד כי אם לפי מדה התמסורתם של המנהלים".
שימו-נא במקום התיבה "המנהלים" את התיבה "הבונים" (כשם שנאמר בפי,
כמוגן) והרי זה, עליו חולמים יוזמי בניני האומה. מאמצו הנלהב של הקבוצן
במטרה ללכד את כל היחידים ביצירה אחת - כל זה נתגשם בכך הפרתנו; שם -
לפי עדות ההיסטוריונים - עבדו כל העפלים באהבה ומתוך הכרה גאה, כי
שומעים הם למלאכה, העתידה להנהיל חהלות-נצחיים להם ולמדינתם.

ושעה שהעתונאי מדגים, מתוך לגלגנות ואירוניה, דוגמה של "כראזיוולוגי
פתטיה" מכתומים אל בניני האומה על "חזון דורות" אשר בבנינם מלוכש דמות
אבן טמטית" - חרי משפט מקביל מאצתי בתפילה המפורסמת של רינן, בה
לראשונה-בהייו, דוגני, נתערער בספקנותו ואמר ללא אירוניה פטוק של
"אידיאל הדורות" שלבש אורת אבן, על הגשמתו של משא-נפש, אשר טופח בידי
דורות אחרים.

כל זה נראה בעיניו של העתונאי כמעשה "פתטי", והריחו שם ללעג
ולקלס את שאיפתם של יוזמי בניני האומה להאיד "אל הגולה הנחוקה כמו
בית המקדש בימי הקדומים". ולא זו בלבד אלא שהוא מתרעם על כן ש"ראש
הממשלה והנשיא מדשים לחברה (בניני האומה) לגבל את שמותיהם".

אבל זהו זה המרחק אותו חודים אנשש בניני האומה מעבר למציאות הנאיבית של היום, ואלה הן מסרות "בניני האומה", אשר נוסחו בבהירות בגלילת היסוד, עליה חתמו הנשיא, ראש הממשלה וכל השרים, חברי הכנסת, הנהלת הוועדות היהודית וראשי המוסדות הלאומיים והמונציפאליים: יהיה הבית הזה היכל-מועד לאומה וכל דרכי יצירתה, מקום כנוס ומפגן להישגינו בחומר וברוח ובית-גניזה ומשכית לאוצרות התחיה הלאומית".

העתונאי אינו מבין לשם מה נחוץ הכניח עצמו ולשם מה כל התכונה; "למה פסטיבאליים אם אין מה להראות... אי אפשר להחליט על יצירת ערכים עממיים ולאומיים, להקים אמפיתיאטרון ענק ולקוות שערכים אלה יפלו מן השמים".

אבל הרי האמנות זקוקה להתעוררות המונים, בתחושת האחדות, בתנאים ובאווירה צבורית מהאימים. אם הסדרים שרשי העץ מקום להתפתחות נבול יבול בהעדר תחום למחיתו.

ודאי, אין היצירה צומחת רק בתנאים נוחים, כשם שאין היא נובלת בתנאים גרועים. אך-על-פי כן - תהלה לשלמה על מקדש שלמה, לאבגוסטוס קיסר - על דודו של אבגודסטוס, לנאפוליון - על דור ה"Empire".

ואם אי-אז בדיכתי היחה הציונות הכדינית לחוכית, שאין בארץ-ישראל עשוי לקום מרכז רוחני אלא אם כן יקום בסיס כלכלי-בדיא - הרי תפקידה של שעה זו היא להזכיר ליחדות העולם, כי לא על הלחם לבדו יהיה עם, ולשם קיומו ופיתוחו חובה לשמור ולקדם את ירושתנו - תרבות הרוח - ולהכניס תוכן חדש בנוסחה הישנה והמופשטת "מרכז רוחני להיחדות העולם". זוהי-זו תעודת "בניני האומה", שעה שהם מכלילים בתכניהם סדרו "הערובה עולמית לספר העברי (במעמד אחד עם כנוס הקונגרס של הסופרים), תערוכה לעתונות היהודית (וקונגרס העתונאים היהודים), תערוכה לאצנות הציור (קונגרס הצעירים היהודים), תערוכה להשכלה וחנוך (קונגרס המורים היהודים); שעה ש"בניני האומה" מיתכנים פתיחת מוזיאונים המוקדשים לתחומיה השונים של יצירת הרוח היהודית; שעה שמוקם והולך בניין לארכיון יהודי עולמי. כי מרכז רוחני חרי זה מקום, בו מסכמים סלכומים ומטבני יוצאים אימפולסים חדשים ליצירה. אימפולסים אלה חובה שיכוונו בדרך של תערוכות עולמיות, קונגרסים, פסטיבאליים ושאר מפגנים אמנותיים, אשר יתקיימו כאן בזכות בניני האומה. כי כל אלה - בגדר של כח עטום ומגשים הם, המהנך רצון, כושר הפיסה אמנותית, סגולה ללמוד מאמני העבר הגדולים ולסדל את הנרכש בכור היצירה העצמאית. כך מתחשלת הנשמה הלאומית, כך מתגלה טעמה של התקופה.

מה קדוב הוא רעיון "בניני האומה" לזה של הפרתנון, אשר קיבל בתוכו את עברה של מדינת אחרונה, החל בתקופות-קדם אגדתיות, הלבישו מציאות-הג של הזה והטמין בתוכו עתיד נישא. אין ליכול את הפרתנון ממסגרת הזמן, אין לנתקו מתקופתו, אין להבינו מחוץ להיסטוריה. ודוקא משום שהפרתנון לאומי היה וריכז בתוכו את הרוח שבאופי הלאומי - משום כך נעשה ערן לאנושות כולה.

היצאו "בניני האומה" בעקבי הפרתנון? מה התפקיד שעתידיים בניני האומה לקיים בהנצחה ליצירתנו הלאומית - על כך ישיב רק הפמן, זה השופט הדן יחיד, שאינו עשוי לשנות בהערכת כל תופעה. אך גודל התקופה הוא המחייב אותנו לשמור לקראת מסרות גדולות.

ג. לחם - תמורת שעשועים

בעל-המאמר ב"הארץ" מציג סלוגיזם פשוט וברור:

הנחה א': בתקופת משבר כלכלי ומחסור בואלוטה אין מקימים בנינים לשעשועים.

הנחה ב': "בניני האומה" אינם אלא בנין המיועד לשעשועים.

המסקנה: "אין השעה כשרה" להקמת בניני האומה.

הסלוגיזם הוא ברור ונראה כאילו ניתן לעדעוד, אולם ההנחה הניחנת כמושכל ראשון שאינו כרוך בהוכחות, קובעת את האופי של בניני האומה בצורה שאינה מתאימה למציאות.

ביחד יסוד אפשר היה לבנות סלוגיזם נחר, לא שלילי אלא חיובי:

הנחה א': בתקופת משבר כלכלי ומחסור בואלוטה יש להקים מפעלים, שיש בכוחם לגלות מקורות חדשים להכנסה הלאומית, וביהוד בואלוטה קשה.

הנחה ב': בניני האומה הם מפעל משקי כזה, שבהוצאות מינמאליות ובפרק זמן קצר ביותר עשוי הוא להעביק למדינה מיליונות דולארים בכל שנה. התולדה: תובה להתאמץ כלל האפשר, על מנת להחיש את סיום הבנין ולהפיץ את המפגנים העתידיים לשמש מקורות הוצים להכנסה הלאומית.

והרי אין זה סלוגיזם מפשט אלא אמירת הן לאשורה, המיוטדת על נתונים אובייקטיביים - על אמת, על אמונה ועל דמיון שחוברו יחדו.

כי זה בטחונם של "בניני האומה", שעם הגשמת החכמית נוצר והולך מקור חדש להכנסה לאומית, אשר מידתו וצורתו עשויות לגרום למהפכה בכל המערכה הכלכלית של ירושלים (מפעלי תעשייה ומלאכה חדשים; הרחבת תחום פעולתם על בעלי מקצועות הפשיים וכדומה) ולקיים תפקיד ניכר בחייה הכשקיים של הארץ כולה. "בניני האומה" אינם בגדר של פותרות אלא מפעל בניה לתעשייה חדשה, העתידה להפוך את ירושלים לאחד המרכזים הגדולים של התיירות הבינלאומית. ואלו עריכת מפגנים תשמש עם זאת גם תפקיד מדיני, שכך תשעים לעיני כל העולם את חטיבותה של ירושלים כבירה הרוחנית ליהדות העולם וכמשלט החלוצי ליושבים בציון.

ולף-עבר הזמן של תנועת התיירות, זו שזרמה בטח עצמה, באופן

סטימי, בימינו מהסתחת זו בדרך של אנגון, לפי הכניח, קלאתים אין הכרח אף בפרק זמן ארוך כדי לכוון את זרם התיירות לארץ פלוניית. התנאי לכך, שחבל ארץ או עיר מסוימים ייעשו מרכז לתיירות, מושחת על מציאות של שלוש נתונים:

יחודו של חבל זה מבחינת בנין או ההיסטוריה; מפגנים מיוחדים,

הנערכים ביזמתו ובמצרו על האדם, המשמשים כטיבה לחובים מסוימים בארצות שונות והגורמים ליצירת אויזה נפשית מתאימה בארץ התיירות בופה; ואחרון-אחרון, ארבון ותעמולה כדרוש.

לעתים קרובות יש השוענים אאלנו על המחסור בבתי-מלון, כמתרס

בדרך התפתחותה של התיירות. אין זה נכון ביותר. המלונאות היא בח-לונה לתנועת התיירות, אך אין בה כשלעצמה כדי לכוונה. להיפך: במידה קידומה של תנועת התיירות, מתחיל החון המלונאא הבינלאומי וראה ענין באפשרויות של השקעות חדשות במדינה פלוניית.

התנופה והקצב של תנועת התיירות כרוכים ותלויים בכוח משיכתם של המסגנים וכן בארגון ובתעמולה מתאימים. נכון הדבר, שההלתו העולמית של הכפר הקטן אוכר-אמרגאן שמסך רבבות תיירים אשר באו מכל קצווי ארץ לחזות ב"פסיונשמילח" שלו, בנה לו בזכות מסורת של דורות; אך, כנגד זה, נעשו זאלצבורג או אדינבורג הגדולים שבמרכזי התיירות העולמית תוך שנים ספורות בלבד, בזכות הפטיבאלים שנערכו בתחומיהם ונאולם לדרכי תעמולה של יפני נופם וייחוד אודיכלותם.

כי כל הפוענך מידי הטבע או ההיסטוריה אינו אלא בבחינת תומר גלם, ואלו באדם וביזמתו תלוי דבר הקמת התעשייה, העשויה לנצל גלם זה.

מאלף הדבון, שירושלים בתקופתנו לא היתה מעולם מרכז של תיירות, על אף אוצרות "הגלם" אשר לא ייספרו מדוב בה - שרידי העבר ומקדשי הדת של הקדומה שבערים, עיר ההיסטוריה שנתגלמה והיתה לאבן, איר האבן המתגלמת ומתעדללת בהיסטוריה.

הכנסיה הנוצרית - אף בימי השלטון המנדטאטורי - נהלה אך במידת מצומצמת את תעמולה התיירות הדתית לירושלים, והעדיפה על כן את היכוז תנועת התיירות בהבלי-ארץ קאטוליים-רומאניים: רומא, לורד, לורטי. אולם אפיוי הדבר, שככל שהכנסיה הנוצרית, ולו אך במסגרת צנועה, תמכה בתיירות דתית לירושלים - חרי לא הסתפקה במציאותם בלבד של מצבות-קום ומקומות היסטוריים, אלא גדרה וכיוונה תיירות זו בדרך של המחזות אגיגות-דת פיוחדות (לכני הכנסיה הקאטולית - הג המולד בבית לחם; לכני הכנסיה היונית - הסתורין ההחלקה ליד עבר ישו).

המשך העברי בארץ-ישראל, אף בימי המנדט, לא הדויה אלא מעט מתנועת התיירות זעירה זו, ואלו את התיירות היהודית לא ידעה הארץ, ואינה יודעת מהי לחלוטין גם היום - במידה שהמדובר הוא לא בטיקורי עסקנים ציונים או בעלי הון מקריים, אלא באותה תיירות, אשר בזכות הפסטיבילה בזלצבורג היתה לאחד מסעיפי ההכנסה העקריים של אוטטוריה, והמכניסה היום לסקוטלנד, בזכות הפטיבילים באדינבורג, מאות מיליונות לירות בכל שנה. פיתוחה של תיירות כזאת הוא אהת ממטרות היסוד של "בניני האומה" והמסגנים המתארגנים והולכים גידם.

על סמך משא-ומתן עם חברות התיירות ולשכות התיירות בהו"ל, אומדים אנכי "בניני האומה" ברבבה את מספר התיירים העתיילים לבקר בארץ בקיץ חשי"ג בימי הערובה "כבוש השממה", זו הראשונה בסדרת התארוכות הבינלאוטיות, שתערכנה-פל ידם. אם מתוך שיקול זהיר נביה, שבאוף יבקרין אן במחצית המינימום המשוער הזה, חרי אף זו עתידה להטיס לפדינה אל פחות ממליון ומחצית המליון דולארים במטבע קשה. וכל זה בתקופת חמשת השבועות של התערוכה, שהנה אך מפגן בינלאומי רצפון בין שאר המסגנים, המתארגנים או הניתנים לביצוע בזכות "בניני האומה", ביניהם אנו מונים: הערוכות אמנות, תרבות וכלכלה, קונגרטיות, פטיבאלים לחיטטרון ולמוסיקה וכו'.

ודאי, כל אלה בתנאי ש"בניני האומה" יצליחו להגשים תכניתיהם ולקיים משימותיהם, ברם בעל המאמר "בהארץ" לא שקל מתוך ניתוח בקרתי אוטיקטיבי את אטטוריות הביצוע של כל התכניות האלה - הוא מבטלן דוחה אותן בקש. מכאן אף הנוסחה שלו "במקום לחם - שעשועים", ואלו אנהנו מציעים להחליפה באחרת, הבהאימה יותר לציאותה "לחם - תמורת שעשועים".

"שו" = חר"

יש בלשון סין חיבה אחת "שו". פירושה - הכושר לכבוד. והיה אם האיש הוא "שו-הו" (הו - כלומר, לאו, העדר), אם חסר הוא דגש של כבוד בין לעבר הגדול ובין לרעיונות חדשים - היינו הך - הרי איש כזה הוא מבהינת "אחר", שפעה זכותו, שכן אין מכבדים את מי שאינו מכבד זולתו, ומכאן שאינו עשוי לכבד אף את עצמו.

מגיפה זו של שלילת הכל ויחס של זלזול לכל הנעשה פשתה גם במחננו. ובעל הדיבור "בהארץ" הוא דגם אפיקי למי שנפגע במחלה זו. סימניה: התקפות של חינוך לגלגני ושל גחוך מסק. לא אלה או החילה שבוכה-יצירה בהן אלא אירוניה חושנית, שלגביה היינו-הן: הטוב והרע, דקיע טהור ובור שופטין. על הכל מותר להלעיג, את הכל לבטל, לא להאמין בשום דבר, היינו הך. תנה זה עתה בתקיימה המטריה, נסיון מענין מאד להגיה יסוד לכסודת כנוסים לעתים מזומנות של מקהלות מארצות הגולה. תעודות הזמניה, כפי שנוסחו בפי יוזמה, הן: "לידוד יצירות מוסיקליות והפצת השיר והזמר העברי; חידוק הקשר בין הנוער היהודית בתפוצות ובין המדינה; תרומה להפיכת מדינת ישראל למרכז התרבות של העם ואיחוד הנוער המפוצל לזרמים - מסביב לזמר העברי".

ואין שלא להסכים, כי באמת "מלאו המארגנים אחרי המטרות האלה בלב שלם". רבים נפסקו אם הגולה תיענה לקריאת מארגני הזמניה, ומה גם שבהואאות הנסיעה נשאו המשתתפים עצמם, ואלו בחלקן באו ממטרות שבארצות מוצאן גופן. אף-על-פי כן, על אף העדר עזרה ניכרת בישראל, על אף כפירתם של אחרים ואדישותם של אחרים, במרצו של היוזם, נודעה האפשרות למשוך לארץ בטנה הראשונה בלבד למעלה משבע מאות איש בני עשר בלוגיות. זו לראשונה ביקרה בארץ קבוצה בה גדולה, אשר שהתה כאן מספר שבועות, קבוצה, שכל דאגתה במשך הוצן הזה הייתה על הנהלת הזמניה, לרבות אכסון וטיורים בארץ. ודאי, היו גם הזנחות ושגליאות, אך מפעל גדול בוצע, והוצאותיו עוד יידאו בעתיד. אולם חתת לנסות ולסכם, להכין מאזן, בו יירשמו לחיוב כל ההישגים ואלו לשלילה כל השגיאות / לשם תיקונן בעתיד - לא מצא העתונאי במלוננו שום חיבה אחרת לגבי הנהלת הזמניה אלא "בטלנות המארגנים", שבאשמתם, הביכול, הדקילו את קייבזיהם" משתתפי הזמניה. (אגב, ועדה החקירה קבעה, שחלו דק חברי קבוצה אחת בלבד, אשר הפדיון, בשעה ביקורם באחד הקיבוצים, באכילה פיזיות-סמדר ושתיית חלב). זהו, לדעתו של עתונאי, הסיכום היחיד של הזמניה הראוי לצירוף. האמר - אינו חשוב, הנה כזהו "שו-הו".

הותם של לעב זקלט אעין זה מטביע העתונאי גם בפסטיבאל הנוער המיתכן על-ידי משרד ראש הממשלה. העתונאי עצמן מפרש את המשימה: "לארגן פסטיבאל נוער יהודי, היצליח במה שתנועת הנוער הרגילה נכשלה זה שנים: לענין את הדור הצעיר בגולה במתרחש במדינת ישראל, לשמנעו לעליה או להפכו לתורם פוטנציאלי למגביה".

לכאורה, הרי זו משימה רבת עניין. אך לא, "שו-הו": את כבוד המפעל יש להלל. והעתונאי מוסיף בעקיצה: "בהישג-ליווי מקות, כנראה, מד בן גוריון להגיע לכשרה נוספת: לחתור תחת קיומן של התנועות הציוניות בגולה ולהציב במקומן את ממשלה ישראל".

אף מנת כוסם של המפגנים הבינלאומיים, המיתכנים כירי "בניני האומה" במימדין אינה טובהה מאלה. לגבי "שו-הו" הנה זה העתונאי "החשוב" האומה"

- 9 -

אך השאלה היא: כלום באמה כה עצומה היא "הממשות" הזאת, כלום באמה נלהם עכשיו הישוב דק על תהילת כרסן ווענוגיה. ולא בעצם הסקפטיציזם הענין. אף הסקפטיציזם עשוי להיות קונסטרוקטיבי. אולם אז הוא חובע - כהרי האמונה - את חלקו של "על דעת המקום". בלעדי זה הוא נהנך לשלילה-נמק של כל יוצר ויצירה.

אך, למזלנו, לא הכל נפגעו במחלה זו. טרדות חיוטם להם ביערו עדיין הנשמתנו את האי-רציונאלי. עוד לא פטה אמונה בשליחותה הדמה של האמונה, בכח שיתופם של אנשים בטוב, בהתחרות כוחות הרוע. עוד חיה האמונה בזה, שכל איש יכול ואף חייב להשתתף בגופו בבנין התרבות, שהאופטימיזם אף הוא מדעיל לא סתות מהפטימיזם, ושכפירתו על חזולת לא תהיה מכשול לאטונתך.

זוהי הדרך היחידה להתגבר על אותו "הגיון המעש" השואף לסבך את רגלינו: מן הפרט אל הכלל. אין תרופה אחרת, ויך תשובה אחרת אלא בעמל ובמלאכה היצירה. בלעדי נסיון האמונה אין לנשח את זה, שבמצבנו הנפשי חיוט נדמה כטבעי ופשוט: סקפטיציזם-הנמק, "שו-חו".